

THIERY Árpád író (1928–1995)

*Lipták Gabusnak
szeretettel, régi szép időkre emlékezve
Thiery Árpád*

Thiery Árpád: Mentsük meg lelkeinket! Bp., 1984.

TÜSKÉS Tibor irodalomtörténész, kritikus (1930)

*Lipták Gáboréknak
őszinte tisztelettel és
igaz baráti szeretettel ajánlom
sok régi füredi találkozás
emlékével
1980. március Tüskés Tibor*

Tüskés Tibor: Így élt Zrínyi Miklós. Bp., 1973.

UNGVÁRI Tamás író, műfordító (1930)

*Lipták Gábor írónak
szerény tanítványa
Ungvári Tamás*

Ungvári Tamás: A világirodalom új értékeléséhez. Klny. A Filológiai Közlöny 1963. évi 3–4 számából. Bp., 1963.

VAS Zoltán politikus, író (1903–1983)

*Gábornak, a Balaton
Oblomovjának és*

*nemtőjének a
mindenki Pulcsijának
és Melindának
ölelünk
Zoltán, ...*

Vas Zoltán: Viszontagságos életem. Bp., 1980.

WEÖRES Sándor költő, műfordító (1913–1989)

*Lipták Gábornak és Piroskának
szeretetteljes emlékezéssel
a balatoni szép nyári napokra
1955. szept. 28. Weöres Sanyi*

Rusztavali: A tigrisbőrös lovag. Fordította: Weöres Sándor. Bp., 1954.

ZÁKONYI Ferenc

*idegenforgalmi szakíró (1909–1991)
Pulcsikának és Gábornak
őszinte szeretettel és barátsággal
Feri*

Sági Károly – Zákonyi Ferenc: Balaton. Bp., 1970.

A felsorolt könyvek a balatonfüredi Helytörténeti Gyűjteményben találhatóak.

SARKADY TAMÁS

EMLÉKEZÉS LIPTÁK GÁBORRA

Közhely, hogy gyorsan repülnek az évek – mintha tegnap lett volna –, de sajnós ez tény.

Éppen 20 éve egy mentőautóban ülve kísértem Barcelonában a repülőtérré, felesége, Pulcsi néni társaságában Lipták Gábor író, Gabus bácsit, aki akkor már halálos beteg volt.

A tiltakozások ellenére indultunk el Spanyolországba. Egy hétig szinte ki sem mozdultunk a szállodából, mert Gabus bácsit ápolni kellett, és amikor egyszer a kerekesszékekkel letoltam őt a tengerpartra, azt suttogta: „vigyetek haza!” A reptéren elbúcsúztunk, hálából szolgálataimért kaptam 500 DM-et, azzal a kikötéssel, hogy helyettük is menjek el Andorrába a Pireneusok tetejére, és kötelezően vásároljak egy olyan ajándékot, amelyre ha ránézek, akkor mindig a Lipták házaspár jusson eszembe!

Becsületből így is tettem, a mai napig is őrzöm és használom azt a kazettás magnós rádiót, amely akkor nagyon kurrens árunak számított. De még elmentem Figuerasba, a Salvador Dali híres múzeumba, és kétszer Barcelonába megnézni a Picasso múzeumot és Gaudi építményeit. Itt és most sokszor köszönöm meg mindkettőjüknek a spanyolor-

szági és az olaszországi nagyszerű élményeket.

Ki volt Lipták Gábor?

Húsz éve, május 29-én halt meg Balatonfüred jeles személyisége, Lipták Gábor író. Balatonfüredi otthona, amelyet 1886-ban felesége anyai nagyapja Gyapai Nándor a Stefánia Yacht Egylet intézője építtetett, az 1950-es évektől kedvelt találkozó s gyakran tartózkodási helye az irodalmi és művészeti élet sok kitűnő alkotójának.

A házról és vendégeiről *Nyitott kapu* című könyvében írt. Számos, a Balatonhoz kötődő, népszerűsítő kiadvány szerzője, vagy társszerzője volt. A Balaton-vidék irodalomtörténeti, művelődéstörténeti hagyományainak feldolgozásával is foglalkozott. Főműve a magyar tájakhoz fűződő regék, mondák és történetek irodalmi feldolgozása: *Aranyhíd, Ezüst-híd, Regélő Dunántúl*, stb. című könyvek. Hagyatékának nagyobb része a Petőfi Irodalmi Múzeumban, kisebb része a Városi Helytörténeti Gyűjteményben található. A Lipták-ház felújítva a Magyar Fordítóház Alapítvány műhelyeként működik. Sírja a balatonfüredi köztemetőben van. Nevét a városban utca viseli. Emlékét a Füredi Panteonban tábla őrzi

A Lipták házaspár

(2001), amelyet Nemes Péter balatonfüredi szobrászművész bronz plakettje díszít (2004).

De most ígérem a Tisztelt Hallgatóságnak, hogy ezután csak a szépre emlékezem, mert Gabus bácsi szelleme itt lebeg közöttünk, és mindjárt a fejemre koppint, hogy ne legyünk szomorúak.

Kedves Gabus bácsi! Mint fogadott fiad, inasod, ordonáncod, csicskásod (örömmel tettem mindezt), hálás szívvel emlékezem Rád, hogy először általános iskolásként – mint irodalmi szakkörös – Farkas Edit igazgatónő-szakkörvezetővel fogadtál szeretettel, barátsággal, örömmel, mint irodalom iránt érdeklődő, nyiladozó értelemmel, érzelemmel bíró kissrácot, hogy bepillantsak egy író alkotóműhe yébe, híres könyvtárába, még híresebb néprajzi gyűjteményébe. Pulcsi néni pedig finom süttivel, fagyalalttal, lángossal várt.

Elmesélted, milyen út vezet egy könyv megírásához: a kutatástól a sok-sok olvasáson, anyaggyűjtésen, átvirrasztott éjszakákon át, addig, amíg az olvasó a kezében nem tarthatja az elkészült kötetet. Ekkor tudtam meg, hogy a tihanyi kikötőben a mezítlásbas gyerkőcök jóféle dunántúli tájszólással elmondott regéje (50 fillér volt a mese) a Te írásaidból való.

Ezzel a 63-as látogatással kezdetét vette a „Nyitott kapun” való – azóta is tartó – Lipták házi belépéseim sorozata. Gimnazistaként és később főisko-

lasként már egy csodálatos szellemi miliőbe csöppentem bele – azóta már történelem –, a szép zöld szemeskályha kuckójában meghúzódva hallgattam az akkori magyar irodalom világszínvonalú állócsillagait: Németh Lászlót, Illyés Gyulát, Déry Tibort, Weöres Sándort, Keresztury Dezsőt, Tamási Áront, Kodolányi Jánost, Passuth Lászlót, Berda Józsefet, Bertha Bulcsút, Örkény Istvánt, Pilinszky Jánost, Urbán Ernőt, képzőművészeit: Bernáth Aurélt, Borsos Miklóst, Amerigo Totot, akik nemcsak az akkor aktuális műveikről, hanem a világ, Európa, a magyarság és Erdély jövőjéről, olyan dolgokról beszéltek, amelyeket csak zárt ajtók mögött lehetett elmondani, netán a Szabad Európa Rádió adásaiban hallani. Én is csak félig-meddig fogtam fel e beszélgetések súlyát, közben töltöttem a poharakba a jó s a kevésbé jó – néha hígított – borokat, kínáltam a Pulcsi néni és segítői által sült lángosokat. Gabus bácsi szokta volt mondani, ha fogyóban volt a bor: „Tamáskám, nyugi, a rómaiak is ásványvízzel hígították, itták a bort! Isszák – nem isszák, nem kapnak mást!” – Ugratták is érte többször Gabus bácsit a jelenlevő borivó vendégek.

Manapság sokszor gondolok a fent említett és felsorolt zsenikre, no meg a sok kiváló színészt és képzőművészt sem szabad felejtetni – mennyire itt kellene lenniük a mai szellemi-, művészi-, politikai életben, hogy helyes irányt mutathassanak a súlyos erkölcsi, szellemi, tudati válságban küszködő országnak európeai gondolkodóként!

Köszönöm, Gabus bácsi, soha el nem múló hálaival, hogy láthattam őket, kezet foghattam velük, és sete-sután kérdezhettem őket, beszélhettem egyikkel-másikkal.

Külön fejezet, kaland, nagyszerű élmény volt a csodálatosan sikerült olaszországi utazásunk 1984-ben. A felállás a következő volt:

Pulcsi néni bőröndökkel, tarisznyával, jómagam egy nem éppen korszerű tolószékkal, benne a minimum 110 kilós Gabus bácsival, aki menet közben állandóan beszélt, gesztikulált, irányt változtatott és minden második cukrászdánál, kocsmánál, pizzeriánál, trattoriánál megálljt parancsolt. De erről később.

Szóval indulás Itáliába! Nekem először, nekik tizenkettőszer adatott meg ez a csodálatos utazás.

Imádták Olaszországot.

Ferihegyen két markos légikísérővel tolószékestől felcipeltük Gabus bácsit a repülőgépre. Pulcsi néni az ablaknál, Gabus bácsi középen, én a szélén foglaltam helyet. Életemben először repültem – és miután a Balatonfüred és Veszprém közötti távol-

ságot is enyhe hányingerrel szoktam megtenni az autóbusszal –, ezért egyedül csak engemet ápol a gép személyzete súlyos légi- és gyomorbántalmak miatt. A többi utas jóízűen falatozott, ivott, egy 84 éves cigarettázó hölgy fújta rám a füstöt, súlyosbítva szorult helyzetemet. Gabus bácsi nevetve szakált: „Tamáskám, fordítva kellene csinálnod, a kaját nem kifelé, a zacskóba, hanem befelé szokták adagolni!” Forli repülőterének büféjében Gabus bácsi javaslatára 2 dl borral gyógyítottam émelygő gyomromat, de az alkohol hatására teljesen elgyengültem, így alig tudtam a buszhoz irányítani a tolszéket, melyre teljes súlyommal ránehezedtem, különben biztosan elestem volna.

Riminiben egy tengerparti szállodában laktunk, minden reggel egy elegáns Audi 200-as taxi várt bennünket, és indultunk felfedező útra a közeli történelmi városokba.

Így láthattam Ravennát, Velencét, Bolognát, Assisít, Pisát, a sok-sok világhírű templomot, épületet, szobrokat, síremlékeket, múzeumokat. Mind ezt az élményt, a sok látnivalót a Lipták házaspár magas szintű szakmai tolmácsolásával, elemzésével élhettem át, akik külön-külön elemezve – egymás szavába vágva – magyaráztak, tanítottak.

A magas kultúrából hazaérkezvén a szállodába, vacsora, átöltözés után ismét taxiba ültünk és irány a szubkultúra! Vagyis kocsmák, sztriptízbár, a fiúknak enyhén huncut mozi színesben és szélesvásznos, melynek előterében Pulcsi néni türelmesen várt és kedves mosollyal nevetett, kacsinzott ránk, amikor a látottaktól elvörösödve kiszédeleztünk a vetítésről.

Valószínű előző életükben olaszok lehettek, mert szerelmes rajongással néztek rá mindenre, amibe utunk során belebotlottunk! Felidéztek, pontosan emlékeztek az előző 11 itáliai útiélményeikre!

De abba hagyom az élménybeszámolót, mert most Rád, Rátok gondolok, Hozzátok beszélek itt a sírotok mellett!

Kedves Gabus bácsi! 20 éve hogy elmentél a szeretett tájról, az imádott Házból. Igen megváltoztak a körülmények, a kapu be van csukva, de szép és nemes szerepet kapott kedves hajlékotok, nagyon sok külföldi alkotó, műfordító dolgozik mostanában ott. Nagyszerűen felújították, és az emléketeket egy szolid kiállítás őrzi örökké. A magyar irodalom gyöngyszemeit fordítják a világ számtalan nyelvére, a Ti otthonotok nélkül ez sohasem valósulhatott volna meg. Ezt is köszönjük, tudom, elviszik híreteket a nagyvilágba, a Lipták ház szellemiségét, na és a bor szeretetét. Jómagamnak és

egykori hűséges híveidnek azért kinyitják azt a bizonyos kovácsoltvas kaput, ha régi emlékeinket keressük, vagy újsütetű külhoni irodalmár barátainkat látogatjuk meg, vagy irodalmi piknikre vagyok, vagyunk hivatalosak! Ne aggódjatok, életetek, tevékenységetek, mecénási szerepetek gyümölcssei beértek!

Ha felmegyek a lépcsőn, most is ott van kétoldalt az a kissé ormóttan két pad, néprajzi gyűjtemények része, fölöttük a régi fotókkal. Az előtérbe belépve ott áll most is az a csodálatos németalföldi reneszánsz intarziás asztal. Intarziái kicsit elsápadtak az üveglap alatt, pedig patináját a vidám vacsorák közben kiömlött borok, lecsók, lángosok lecsöpögött zsírja, tejfölök lecsurgott leve adta, melyeket Pulcsi néni kockás konyharuhájával egy nonfiguratív fényes foltta maszatolta-dörzsölte össze, sokunk megrökönyödésére!

„Ne aggódj, Tamáskám! Ezt az asztalt 400 éve használja valaki, pont a Lipták házban ne tennék ezt?” – Milliókért eladhatták volna, külföldre is! – „Nem eladó, ez nemzeti érték, vagyoni!” – szokták volt gyakran mondani!

Behunyt szemmel még ma is tudom, mi hol állt, függött a falon! Az egykori dolgozószobába belépve, jobbra a zöld szemeskályha állt, a falon Egry József csodálatos festményei, Amerigo Tot nagyszerű grafikája – melyet egy kézmozdulattal vetett papírra –, a polcokon rengeteg, dedikált könyv sorakozott. Szemben, a hatalmas íróasztalon könyvek, kéziratok halmaza, egy öreg írógép és Borsos Miklós *Balaton szél* című kisplasztikája díszként és papírnehézésként szolgálva az íróasztal gazdáját. Az előtérben a kandalló párkányát őrizte az a kicsiny mozsárágyú, melynek dörrenése jelezte az egri szüretkezdést az 1800-as évektől. Ettől jobbra fent a falon függött az utolsó bakonyi betyár, Savanyú Jóska fokosa.

Gabus bácsi! Sokszor mondtad, és felhatalmaztál mindenkit, ha erre járunk, öntsünk a sírodra jó füredi bort, igyunk az egészségedre, hiszen a pincéd és a szőlőd valamikor itt, ezen a helyen volt.

Kedves Gabus bácsi! Most is szavadon foglak, mint 80. születésnapodon, ugyanitt a temetőben! Adjon Isten továbbra is örök békességet, nyugodalmat és az égi kávéházban a többi művésszel, íróval, költővel kellemes időtöltést. Pulcsikával nézzetek néha ránk egy felhőn ülve, mosolyogva, integetve. In vino veritas! Béke poraidra! Utólag is köszönök mindent! Egészségedre!

(Elhangzott 2005. május 30-án délután a balatonfüredi köztemetőben levő sírjánál, hajdani szőlője helyén, a Balatonra látva, halálának 20. évfordulójára emlékezve.)